

výstavní cyklus
Svět ve vitríně
v Náprstkově muzeu

NÁRODNÍ
MUZEUM

Dětský svět

listopad – prosinec 2021

Tamilské děvčátko. Srí Lanka (Cejlon), před rokem 1920.

---

*Na titulní straně: Aymarské děti se psem. Enquelga, Chile, 1966.
Foto: Václav Šolc.*

Dětský svět

Kdy dětství začíná, kdy končí a čím se vyznačuje dětský svět? I jen letmý pohled napříč mimoevropskými kulturami a jejich historií naznačuje, že jediná správná odpověď neexistuje. Vždyť i v naší kultuře se pojem dětství zformoval až v 17. století. Ještě ve středověku byly děti vnímány jako malí dospělí a hranice mezi dětstvím a dospělostí byly zamlžené. Stejně tak se krátké dětství v amazonském pralese s lukem a šípem podstatně odlišovalo od dětství stráveného memo-rováním filosofických spisů v úřednické škole v císařské Číně. Přesto snad měl a má čas dětství všude na světě něco společného. Je dobou učení, poznávání světa a her, které, jak řekl Michel de Montaigne, „*nejsou žádnými hrami, ale je dluž-no je posuzovat jako to nejvážnější dětské konání.*“

Hrající si děti. Japonsko, konec 19. století.

*Panenko v etnickém oděvu, který vychází z oděvů nošených v Jižní Číně.
Čína, konec 20. století.*

Dětství v tradiční Číně

Helena Heroldová

V císařské Číně měly děti v rodině jasně dané povinnosti. Holčičky se věnovaly domácím pracím. Na venkově se účastnily zemědělských prací. Ceněné byly tkalcovské dovednosti, šití a vyšívání. Umět pěkně vyšít byla dovednost oceňovaná i u dívek z vyšších společenských vrstev. Venkovské dívky se neučily číst a psát. V movitých rodinách, kde se předávala tradice vzdělání, se dívky mohly účastnit výuky v domácí škole. Nebylo to však běžné. Prvořadou povinností žen bylo provdat se a porodit mužského potomka, který bude pokračovat v mužské rodové linii. Mladé ženy se musely naučit vyrovnat se s postavením v manželově rodině, zejména se životem pospolu s dalšími manželkami svého manžela. Ženám, které uměly číst, pomáhaly psané manuály o tom, jak si manželovu rodinu naklonit. Základním předpokladem bylo nikterak nevyčnivat nad ostatní ženy, a to ani v dovednostech, které byly ceněné, jako bylo šití a vyšívání.

Dívka a chlapec v zahradě. Peking, Čína, 1901. Foto: Enrique Stanko Vráz.

Porcelánová nádoba zdobená blahopřejným motivem dětí. Chlapec drží vázu se třemi halapartnami, které symbolizují tři stupně úřednických zkoušek. Čína, dynastie Čching (1644–1911).

Chlapci se již přibližně od pěti let soustředili na studium čtení a psaní. Během pár let se museli naučit tisíce čínských znaků, kterými je čínština zapisována. Potom se učili nazpaměť díla slavných filozofů a historické spisy, jejichž znalost byla obsahem úřednických zkoušek. Úspěšní absolventi tří stupňů zkoušek získali hodnost, úřednické místo a společenské postavení v císařské administrativě.

Chlapci z movitých rodin se vzdělávali v domácí škole. Venkovské chlapce učil vesnický učitel, obvykle neúspěšný kandidát zkoušek. O výchovu nadaných chudých chlapců pečovala celá rodina a vesnice. I když systémem zkoušek prošlo jen několik málo procent kandidátů, již sama účast u zkoušek povyšovala prestiž celé komunity. Systém výběru úředníků státní správy prostřednictvím zkoušek umožňoval úspěch a společenský postup i chlapcům z méně majetných rodin.

Na schopnostech chlapců a mladých mužů obstát v tomto společenském systému stál úspěch celých rodin. Proto přání hojnosti dětí patřilo k častým tématům blahopřejných motivů v tradičním čínském uměleckém řemesle a malířství. Chlapci a další blahopřejné symboly se zobrazovaly na porcelánových nádobách, malbách a tiscích, na špercích a drobných předmětech každodenní potřeby. Vyjadřovaly touhu po dlouhém životě a jeho pokračování v dalších generacích, zdraví a úspěchu celé rodiny.

Myšky z papíru se dají tahat na provázku nebo pomocí natažené gumičky běhají samy. Čína, 20. století.

Děvče s chlapcem v náručí. Blízký východ, 20. léta 20. století.

Děti ve světě islámu

Adriana Stříbrná

Oblasti, kde je islám převládajícím náboženstvím a kde jeho ideje formují kulturní prostředí, jsou rozsáhlé, a tudíž mezi jednotlivými regiony můžeme narazit na velké rozdíly. Leží zde řada států, jejichž ekonomika a způsob života jen velmi pomalu přechází z předindustriálního způsobu života do modernity, ale jsou zde též státy, které díky nerostnému bohatství zažily překotnou modernizaci. Přesto jedno platí v islámském světě úplně všude, děti jsou považovány za Boží požehnání a bezdětnost téměř za prokletí. Proto mají muslimské rodiny obvykle mnoho dětí.

Již v období středověku je arabská literatura bohatá na spisy, které radí rodičům, jak se starat o nově narozené dítě, jak je zdravě vychovávat a později kvalitně vzdělávat. Podobnými návody se při výchově svých dětí řídily vyšší vzdělané vrstvy. Jejich děti se od raného věku učily číst, aby mohly studovat Korán. Nižší vrstvy oproti tomu potřebovaly každou zdravou ruku k získání obživy, a proto zapojovaly své děti již od útlého věku do práce na poli a v domácnosti. Bezstarostné dětství, kdy si děti celý den jen hrají a baví se, jak si je představuje současná západní společnost, bylo proto obdobím poměrně krátkým, než děti začaly plnit vlastní povinnosti. Chlapci se třeba starali o dobytek, pomáhali v zemědělství a dívky chodily pro vodu, pomáhaly při domácích pracích.

Podobně, jak to na svých obrazech zachytil Josef Lada, se během těchto činností našel čas též na hry. Různé druhy her na honěnou, na schovávanou a podobně. Avšak i v dnešní době je v chudších muslimských zemích dětská práce problémem, jejíž podíl se snaží pomocí svých kampaní snižovat UNICEF a další organizace. S chudobou souvisí i podobně palčivý problém dětských nevěst a nucených sňatků.

Plochá figurka velblouda z břidličné destičky. Wádí Rum, Jordánsko, 90. léta 20. století.

Prak vyrobený z rozeklané větévky, gumového pásku a tkaného textilního štítku. Jordánsko, 1999.

Jako všude na světě i v muslimských zemích si dívky nejraději hrají s panenkami všech podob. Šijí si na ně oblečky z odstřížků a oblékají je do barevných šátků. Přesto, že v islámu je obecně zakázáno zobrazování živých bytostí, pro dětské panenky tento zákaz neplatí. Hračky v podobě figurek jsou povolené na základě jednoho z *hadísů* (vyprávění ze života proroka Muhammada). Krásně nazdobené panenky jsou tedy běžně v nabídce krámků na tržištích. A dokonce i světoví producenti vyrábějí panenky s vlasy zakrytými šátkem, aby lépe odpovídaly islámským hodnotám. Avšak s panenkami si nemůže hrát každý. Podle striktního výkladu náboženských autorit si s panenkami mohou hrát pouze malé dívky před dosažením puberty.

Oblíbenou zábavou chlapců bylo a dodnes je střílení z praku, který si sami vyrábějí. Nebo opracování dostupných materiálů, dřeva či kamene do rozmanitých tvarů dle vlastní fantazie, s nimiž si potom hrají. Děti dokáží recyklovat a přetvářet do podoby hraček i různé vyřazené předměty. Autentickou ukázkou recyklované hračky je ráfek z jízdního kola, který pomocí drátu kluci honí podobně, jako děti v dřívějších dobách honily po českých návších starou obruč.

Obruč z jízdního kola, kterou děti hnaly pomocí kovového drátu. Sýrie, vesnice pod Krak des Chevaliers, 1988.

*Dva pestrobarevní kohouti z kartonu na bambusovém držadle.
Indie, Bihár, 2. pol. 20. století.*

Děti, jejich hry a hračky v Indii

Adriana Stříbrná

Indové děti milují. Po tisíciletí je v Indii narození dítěte vnímáno jako projev mimořádné přízně bohů. Bezdětné páry, a především ženu v těchto párech, považuje širší rodina a okolí za politováníhodné a nedokonalé. Pro úspěšné početí a narození potomka se indické ženy modlí a přinášejí obětiny různým hinduistickým božstvům. Také se zde dosud běžně praktikuje řada rituálů plodnosti. Když ani prastaré rituály nepomohou, jsou tu ještě moderní medicínské technologie a nejstarší ženy, které porodily děti pomocí umělého oplodnění, jsou právě Indky. Přesto nárůst populace vede oficiální místa k tomu, že hledají cesty k omezení porodnosti. Nedávno se objevily návrhy, aby každá žena mohla porodit maximálně dvě děti.

V textech českých indoložek Dagmar Markové a Hany Knížkové pocházejících z 80. a 90. let 20. století se můžeme dočíst, že předškolní děti si dětství v Indii užívají. Neznají zákazy, příkazy a omezení, rodiče jsou k nim ve výchově nesmírně benevolentní. Používají volnou výchovu, řekli bychom dnes. Jestliže ještě před několika málo desetiletími trávily indické děti období před nástupem do školy ve hrách ve společnosti sourozenců, bratranců a sestřenic, matky nechodily do práce, ale byly s nimi celé dny doma, v posledních letech se věci postupně mění. Indická vláda se snaží rozšiřovat dostupnost předškolní péče a vzdělávání pro děti od tří do šesti let a sjednocovat kurikula jednotlivých předškolních zařízení.

Jako v jiných rozvojových zemích je i v Indii velký rozdíl mezi životním stylem na venkově a ve městech i mezi různými společenskými vrstvami z jednoho prostředí. Na venkově a v chudších vrstvách je mnoho dětí z ekonomických důvodů nuceno pracovat a pomáhat tak rodinnému rozpočtu. Vertikální neprostupnost společenského systému zesiluje specifický

kastovní systém hinduistického náboženství a jeho genderová rigidita. Indická vláda věří, že zavedení raného vzdělávání přinese společnosti větší vyváženost. Zatímco prostředí měst je silně globalizované díky rozšíření technologických firem, život na vesnici se za posledních několik desetiletí tak moc nezměnil. Ve městech si proto děti z bohatých rodin hrají se stejnými hračkami jako jejich evropští nebo američtí vrstevníci. Zato na venkově můžeme ještě narazit na hračky vyráběné místními řemeslníky.

Hračky se vyrábějí z dostupných materiálů, jako je hlína, textil, papír, dřevo nebo kov. Oblíbené hračky jsou hliněné figurky lidí i zvířat, keramické i kovové modely nádobí a náradí, perkusové hudební nástroje, káči a vlčci, auta a vozíčky, různé jednoduché pohyblivé mechanické hračky z kartonu nebo ze dřeva. Z hlediska řemeslného zpracování i uměleckého pojetí jsou proto tradiční indické hračky velice rozmanité. Tato rozmanitost vychází z velikosti území, které Indie zabírá i nesmírné etnické i kulturní pestrosti jejího obyvatelstva.

Mechanická dřevěná hračka ve tvaru ptáčka na držadle, vydávající při hraní zvuk. Indie, 2. pol. 20. století.

Panenka s kabelkou, oblečená v sári. Indie, 50. léta 20. století.

Panáček – nosič vody. Indie, 50. léta 20. století.

Každý region je známý svými typickými panenkami a hračkami. V Ásámu a západním Bengálsku se vyrábějí hračky z nadýchané dřeně rostliny choulostnice, tzv. indického korku. Na východě najdeme terakotové figurky. Varanásí, Lakhnaú, Mathura a Vrindávan ve státě Uttarpradéš jsou známé pro své pestře malované dřevěné panenky. V Rádžasthánu se vyrábějí panenky z nepálené hlíny. V Madhubani ve státě Bihár se panenky pletou z trávy *sikki*. Ve státě Ándhrapradéš jsou některé z tradičních panenek a hraček vyrobeny ze směsi kravského hnoje, pilin a hlíny a pokryté vrstvou lesklých barevných pigmentů.

Obecně můžeme říci, že indické hračky jsou rozpoznatelné díky pestrým kombinacím veselých barev. Bohužel se zdá, že stejně jako u nás, i dnešní indické děti o tyto tradiční hračky ztrácejí zájem. Lokální řemeslníci se jen těžko brání dováženým čínským hračkám z masové produkce, které napodobují světové trendy a lépe tak odpovídají současnému vkusu dětí ovlivněnému televizními reklamními kampaněmi. Globalizace a kulturní unifikace se nebezpečně dotýká i této oblasti.

V Indii má dlouhou tradici výroba panenek, panáčků a loutek. Najdeme zde panenky hliněné, odlévané ze slitin mosazi a mědi, tvarované z papírmaše, vyřezávané nebo soustružené ze dřeva a lakované, nebo šité z textilních materiálů. Látkové panenky mají ve své jednoduchosti zvláštní kouzlo, které je odlišuje od moderních plastových panenek, které se snaží o maximálně realistické provedení. Látkové panenky nechávají dítěti prostor pro zapojení vlastní představivosti a také jsou příjemně měkké a poddajné, lákající k muchlání a mazlení. O co méně lze u šitých panenek dosáhnout realistického provedení obličejů nebo prstů na ruku, o to víc je kladen důraz na detaily oblečení, šperky a módní doplňky nebo nástroje.

Pejsek na kolečkách s pohyblivou tlamičkou. Nejedná se o lidovou hračku, ale byl vyroben spíše jako suvenýr pro cizince. Japonsko, Hakone, konec 19. století.

Japonské hračky – na hraní i pro štěstí

Adéla Tůmová

Výroba hraček byla v Japonsku spojena s tvorbou lidových řemeslníků. Hračky se vyráběly především z levných a snadno dostupných materiálů jako bylo dřevo, papír, hlína, ale též třeba rýžová a jiná sláma. Ačkoliv v současné době jsou mezi japonskými dětmi oblíbenější především hračky plyšové či elektronické, výroba tradičních hraček je stále živá a řada řemeslníků nadále vyrábí hračky podle starých modelů. Některé předměty jsou spojeny s tradičními svátky a slouží spíše k vystavení, jiné nebyly vnímány jako hračky na hraní, ale často spíše jako talismany, které měly přinést dítěti štěstí a ochranu před nemocemi.

Dlouhou tradici má výroba hraček z papírové hmoty (papírmaše), japonsky zvané *hariko*. O jejich oblibě svědčí, že některé typy hraček, které jsou zaznamenány již v 17. století, se vyrábějí dodnes. Mezi takové hračky patří jednoduché panenky z papíru *anesama* nebo zvířátka s kývající se hlavičkou *kubifuri hariko*. Dnes se *kubifuri hariko* vyrábí v podobě nejrůznějších zvířat, ale v minulosti byli velmi populární tygřici a červení býčci *akabeko*, o kterých se věřilo, že ochrání dítě před nemocemi.

Podobnou funkci hračky-talismanu má pejsek *inu hariko*, který měl chránit proti zlu a byl častým dárkem určeným malým dětem nebo těhotným ženám, nebo figurka bůžka Darumy. *Darumové* jsou oblíbeným dárkem k Novému roku. Prodávají se bez očí, když majitel vysloví přání, přimaluje figurce jedno oko, když se přání splní, domaluje oko druhé. Na konci roku se pak figurky *darumů* v japonských chrámech symbolicky pálí.

Bažant na kolečkách kidžiguruma či kidžiuma. Japonsko, pref. Kumamoto, 80. léta 20. století.

Hračka kendama. Japonsko, 20. století.

Hračky z hlíny (*cuči ningjó*) se vyráběly především ve městech a jsou spojeny s městskou kulturou. Najdeme mezi nimi nejrůznější figurky dam či učenců, zvířátka, ale i zvukové hračky jako jsou různé píšťaly ve tvaru zvířat. Různé zvonečky zakoupené v chrámech či svatyních, jako ovečka (*hicudži-dorei*), pak měly svým cinkáním přivolávat ochranu bohů.

Ze dřeva se vyráběly různé hračky na kolečkách, nejtypičtější jsou jednoduché barevné špalíčky zpodobňující bažanta, vyřezávaná zvířátka, dřevění vlčci či hračky *kendama*. Oblíbené, a dnes i mimo Japonsko neznámější, jsou pak jednoduché dřevěné panenky *kokeši*, jejichž výroba je spojena se vzrůstající oblibou japonských lázeňských měst (*onsen*) v 19. století, odkud se vozily jako dárek či upomínka. Všechny panenky *kokeši* jsou si velmi podobné, ale podle drobných odlišností (spojení hlavy a těla, malovaného dekoru) se dá určit, z jaké oblasti či města panenka pochází.

Hrající si dívky. Japonsko, konec 19. století.

Výrobek školních dětí – panenka. Togo, 1969.

Dětský svět v afrických sbírkách

Petr Valenta

Výrobky školních dětí z Toga se do Náprstkova muzea dostaly v roce 1983 převodem Místního národního výboru v Lidicích, kam byly darovány roku 1969 od Ditection de Affaires Culturelles spolu s dalšími předměty. Jsou mezi nimi panenky, loutky a závěsy.

Panenko a antilopa vyřezané z kořene patří mezi soubor předmětů, které v roce 1965 přivezl bývalý kurátor Náprstkova muzea Milan Stuchlík. Předměty sebral v dnes zaplavených vesnicích při záchranné akci organizace UNESCO před výstavbou Asuánské přehrady.

„Moderní“ hračky vyřezané z kořene. Núbijci, Egypt/Súdán, 60. léta 20. století.

Dětské náramky ze slonoviny. Arabské kmemy, Kordofán, Súdán, před rokem 1910.

Figurka velblouda se sedlem zhotovená z hroší kůže. Arabské kmemy (Kordofán), Súdán, před rokem 1910.

Súdánské náramky zvané *kim* a hračka velblouda pocházejí z oblasti Kordofánu ze sběrů českých cestovatelů Bedřicha Machulky a Richarda Štorcha, kteří je prodali Náprstkovu muzeu v roce 1910. Náramky ze slonoviny slouží jako ozdoba pro děti; velbloud vyřezaný z hroší kůže je hračkou dětí arabských kmenů.

Akua ma („Akuiny děti“, akantština, sg. *akua ba*) nejsou panenky v pravém slova smyslu, ačkoli se pro ně toto označení vžilo. Tyto dřevěné plastiky, které často bývají zdobené např. korálky, nosívaly těhotné ašantské ženy jako ochranný amulet, aby porodily zdravé, krásné dítě. V drtivé většině případů se setkáme s plastikou dívky, což je dáno také matrilineárním společenstvím Ašantů. Pravdou však zůstává, že *akua ma* byly dávány i dětem jako hračky, ale přesto je jejich spirituální funkce důležitější.

Panenko plodnosti akua ma. Ašanti, Ghana, druhá pol. 20. století.

Panenko z vláken palmy burití, s hlavou ze semene palmy Poulsenia armata. Amazonie – hranice Kolumbie a Peru, etnikum Yagua, 20. století.

Střední a Jižní Amerika

Hračky, které dává příroda

Tereza Melicharová

Prvními hračkami původních obyvatel amerického kontinentu byly samozřejmě výrobky z přírodnin a přírodních materiálů. V předkolumbovských archeologických nalezištích byly objeveny hliněné figurky zvířat na kolečkách a propracované panenky – loutky, které měly však spíše kultovní rozměr. Vedle figurek z rostlinných vláken a látkových maňásků se z předkolumbovských hraček do dnešních dnů zachoval kaučukový míč, káča a jojo.

Hra s míčem měla v Mezoamerice rozměr rituálu, v Amazonii si však podle všeho s míčem ze smotaných vláken agávovitých rostlin (např. *Furcraea cabuya*) čtali nezávazně malí i velcí. O hrách dospělých se nám zachovala zajímavá zmínka v kronice Bernala Díaze del Castillo, *Pravdivá historie dobývání Mexika* (cca 1584). Ten uvádí, že aztécký král Moctezuma hrál během svého zajetí s dobyvateli Cortésem a Alvaradem hru podobnou dnešním kuželkám (*totolli* nebo *totoloqui*) a Alvarada obvinil z podvádění.

Využití přírodních materiálů pro hru a výrobu hraček přetrvalo až dodnes hlavně v Amazonii. Nejrůznější bobule, ptačí pera, skořápky plodů a sušená rostlinná vlákna místní obyvatelé tvořivě využívají nejen jako ozdoby, ale i k výrobě panenek a zvířátek na hraní.

Materiál k výrobě hraček štědře dává celá škála rostlin. Figurky ptáčků a dalších zvířat z pralesa se tvoří z přírodní gumy kaučukovníku brazilského (*Hevea brasiliensis*). Na velké skořápky para ořechů (*Bertholletia excelsa*) děti přivazují provázky a chodí na nich jako na chůdách. Oblíbeným materiálem jsou také jemná vlákna palmy burití (*Mauritia flexuosa*), z níž je vyrobena vystavená panenka pocházející od etnika Yagua.

Hračky z burití dokonce v Brazílii provázejí jeden z nejdůležitějších svátků v roce. Každoročně druhou neděli v říjnu, na svátek Círio de Nazaré, se ulice města Belém zaplní prodavači s velkými kříži ze dřeva burití, ověšenými figurkami z vláken této palmy. Jen v roce 2007 se prodalo na 51 000 kusů figurek a bylo napočítáno na 90 druhů těchto palmových hraček (od zvířátek až k malým počítačům), které každoročně vyrábějí na stovky rodin z oblasti Bacareny.

Dětské bolaso – vrhací zbraň k lovu ptáků. Chile, provincie Cautín, etnikum Mapuche, 20. století

Specifickou kratochvílí v Amazonii, ale i v tropických oblastech Kolumbie a Panamy, je barvení přírodními barvami na kůži. Jedním z nejrozšířenějších barviv je tmavomodrá *jagua*, šťáva z plodů stromu *Genipa americana*. Barvení kůže má nejen slavnostní, obřadní rozměr, ale je i zábavou, vyjádřením osobitosti autora a kreativity. Malování na kůži bývá doménou žen a holčičky se mu učí už od raného věku hrou – malují po kůži sobě samým, svým mladším sourozencům, o které se mají starat, i panenám z tykve.

V oblastech, kam vliv západní kultury dorazil až relativně později, jako je Amazonie, paraguayské Gran Chaco nebo jih Chile, se ve větší míře zachovala výroba hraček, které jsou zmenšenými variantami loveckých zbraní dospělých. Hra zde donedávna nebyla jen hrou, ale nácvikem na skutečný lov.

Matka s dětmi, v pozadí si chlapec hraje s míčem. Chile, provincie Cautín, etnikum Mapuche, 1971. Foto: Milan Stuchlík.

Rytmický hudební nástroj ze želvího krunýře a přivázané úderné hůlky. Mexiko, 20. století.

Ještě před pár desítkami let byly nejběžnější hračkou pětiletých a starších chlapců brazilského etnika Apinayé, chilských Mapuchů nebo etnika Maká z paraguayského Chaco Boreal luky, šípy nebo bolasa. Běžnou hrou pak byl nácvik střelby lukem. Ten chlapec ze skupiny, jehož šíp doletěl nejdále, získal šípy všech ostatních.

Přírodní materiály, ale i krunýře či kosti se také proměňovaly na hudební nástroje – perkuse. Zatímco v minulosti sloužily obřadům, dnes se z nich stávají hračky na ukrácení dlouhé chvíle. Příkladem jsou bubínky ze želvího krunýře, které znali staří Mexikové, řada mayských etnik a další mezoamerické národy, jak dokládají už nástěnné malby z guatemalského naleziště San Bartolo z 1. století př. n. l.

Středoamerické mytologie přikládají želvě velký význam a spojují ji s uměním hudby, bohy deště a legendami o vzniku země. Zmínky o perkusích z želvího krunýře či dokonce jejich imitacích ze zlata se objevují v řadě mexických kodexů. Želví krunýř byl využíván jako bubínek po celé Americe s výjimkou Patagonie, Pampy a pohoří And. Zde jej zastoupil krunýř z pásovce, z něhož se vyráběly nejen různé druhy perkusí, ale také rezonanční desky kytar. Vystavený bubínek je vytvořen z krunýře vzácné suchozemské mexické želvy červenavé (*Rhinoclemmys rubida*). Hrají na něj dodnes za pomoci připevněného dřívka, kůstky nebo jeleních růžků Chontalové z mexického Tabasca.

I v oblastech Peru nebo Mexika, které byly od dob conquisty nejvíce ovlivňovány mezinárodním exportem, mají stále přírodní materiály a ruční výroba své místo. V Mexiku, jehož umělecké řemeslo začalo možná paradoxně díky přílivu turistů ve 20. století vzkvétat, se rozvíjí celá odvětví ruční výroby hraček z přírodních materiálů, vyrůstající z tradic původních etnik.

Umění ruční výroby papíru *amate* (tradičně ze stromu *Ficus tecolutensis*), produkovaného etnikem Otomí již od předkolumbovských dob, převzala etnika Purépecha a Nahuá a přetransformovala je ve výrobu pestrobarevných figurek a svátečních masek z papírmaše.

Lehoučké tvárné dřevo stromu *copal* (*Bursera glabrifolia*) je jako stvořené nejen pro tvorbu věhlasných sošek *alebrije*, ale i barevných hraček a loutek. Oblíbené lehké mechanické hračky reprezentuje na výstavě panenka v plátěném oblečku, která na válu *metate* zpracovává po předkolumbovském způsobu kukuřičnou masu na oblíbené placky – tortilly. Postavičky z kukuřičného šustí (nahuasky *totomoxtle*) se hrdě chlubí kroji a ornamenty typickými pro daný mexický stát a stávají se součástí lidových betlémů. Zatímco v Mexiku se tradiční panenky oblékají do ručně zpracované bavlny, v Peru a Bolívii se zdobí barevnými lokálními kroji z vlny lamy alpaka.

Tradice hraček se spoluautorstvím přírody se ve Střední a Jižní Americe zachovala až do dnešních dnů a žije dál. Hračky, které dává příroda, nejsou vždy líbivé a úhledné, ale zato vybízí k zapojení fantazie, k tvoření a pohybu. Zůstávají pozoruhodným dokladem životaschopnosti původních kultur amerického kontinentu.

Koník z kukuřičného šustí barvený anilinovými barvami. Mexiko, stát Jalisco, 80. léta 20. století.

Dětský svět

doprovodný text k výstavě z cyklu „Svět ve vitrině“

text: Helena Heroldová, Tereza Melicharová,
Adriana Stříbrná, Adéla Tůmová, Petr Valenta

grafická úprava: Jan Šejbl

produkce: Tereza Žbáňková

Národní muzeum – Náprstkovo muzeum, 2021